

Ἐρευνῶντες τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Λειτουργικὴν Παράδοσιν

7

Α΄. Ὁ «Διάλογος» Ἱερέως καὶ Διακόνου μετὰ τὴν Μεγάλην Εἴσοδον.

α. «Ἀγάθυνον, δέσποτα» (θυμίασις Δώρων).

β. «Μνήσθητί μου, ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργέ», «Μνησθεῖν Κύριος ὁ Θεὸς τῆς Ἱερωσύνης σου...».

Β΄. Προσθήκη οἴνου στὸ Ἅγιο Ποτήριο, ὅταν τελειώσῃ τὸ Ἅγιον Αἶμα.

Θέματα Ἱερατικῶν Συνάξεων

Ἱεράς Μητροπόλεως Ὠρωποῦ καὶ Φυλῆς

Σύναξις Ζ΄: 27ῆ Ὀκτωβρίου 2023 ἐκ. ἡμ.

Περιεχόμενα

A'.	«Διάλογος» Ἱερέως καὶ Διακόνου μετὰ τὴν Μεγάλην Εἴσοδον.	
1.	Ἱερατικόν, ἔκδ. Α.Δ.Ε.Ε., σελ. 116-117, 127-128, 343-344, 345, ἔκδ. Θ', Ἀθήναι 2017	1
2.	Ἱερατικόν Α', ἔκδ. Ἰ. Μ. Σίμωνος Πέτρας, σελ. 116, Ἅγιον Ὅρος, 1992	6
3.	Παν. Ν. Τρεμπέλα, Αἱ τρεῖς Λειτουργίαι κατὰ τοὺς ἐν Ἀθήναις Κώδικας, § 84, 85, 86, ἔκδ. Μ. Πατριαρχικῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐπιτροπῆς πρὸς ἀναθεώρησιν καὶ ἔκδοσιν τῶν Λειτουργικῶν Βιβλίων, Ἀθήναι, 1935	7
B'.	Προσθήκη οἴνου στὸ Ἅγιο Ποτήριον, ὅταν τελειώσῃ τὸ Ἅγιον Αἶμα	
1.	Πρωτοπρεσβ. Ἀθαν. Δ. Κατζιγκᾶ, Τελετουργικὸ Ἐγχειρίδιο Λειτουργικῆς Εὐταξίας, § 77, σελ. 156-158, ἔκδ. Προσκυνηματικοῦ Ἰ. Ν. Ἀγίου Ἀργυρίου, Α' ἔκδ., Ἐπανομὴ Θεσσαλονίκης 2009	9
2.	Ἰ. Μ. Φουντούλη, Ἀπαντήσεις εἰς Λειτουργικὰς Ἀπορίας, ἀριθμ. 39, τ. Α', σελ. 76-78, Ἀθήναι 1976	11

Διανέμεται δωρεὰν γιὰ τὸ Ποιμαντικὸ Ἔργο τῶν Ἐνοριῶν

Ἔκδοσις α' - Ὀκτώβριος 2023

- © Ἱερά Μητρόπολις Ὠρωποῦ καὶ Φυλῆς τῆς Ἐκκλησίας τῶν Γνησίων Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν Ἑλλάδος.
- Διεύθυνσις: Θρασυβούλου 88 (Δημοτικὴ Ἐνότης Φυλῆς), Τ.Κ. 133 51, Τ.Θ. 108, ΦΥΛΗ - ΕΛΛΑΣ.
- Ἀριθμ. Τηλεφ.: 210 2487388. ● Τηλεαντίγραφα (Telefax): 210 2487389.
- Ἰστότοπος εἰς τὸ Διαδίκτυον: www.imoph.org
- E-mail: mitropolis-orfyl@imoph.org

**Α'. Ὁ «Διάλογος» Ἱερέως καὶ Διακόνου
μετὰ τὴν Μεγάλην Εἴσοδον.
α. «Ἀγάθυνον, δέσποτα» (θυμιάσις Δώρων).**

ΙΕΡΑΤΙΚΟΝ

περιέχον
τὰ τῷ ἱερεὶ ἀνήκοντα
ΕΝ ΤΑΙΣ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΙΣ ΤΟΥ ΝΥΧΘΗΜΕΡΟΥ,
τὰς θείας καὶ ἱεράς Λειτουργίας
ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΟΗΓΙΑΣΜΕΝΩΝ
καὶ τινὰς ἄλλας ἀκολουθίας καὶ εὐχὰς

Ἔκδοσις

τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Ἔκδοσις Θ' 2017

Η ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
Μητροπολίτης Πατρῶν Νικόδημος, Πρόεδρος
Πρωτοπρεσβύτερος Δημήτριος Β. Τζέροπος, δρ. Θ.
Γεώργιος Φίλιας, Καθηγητής
Ἐπιμελήτης
Πρωτοπρεσβύτερος Κωνσταντῖνος Παπαγιάννης

Αα₁

Θ. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

Καὶ ἀποθέτει τὸ ἅγιον ποτήριον ἐπὶ τῆς ἁγίας Τραπέζης· λαβὼν δὲ καὶ τὸν ἅγιον δίσκον ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τοῦ διακόνου ἀποθέτει καὶ αὐτὸν λέγων·

Ὁ εὐσχήμεων Ἰωσήφ * ἀπὸ τοῦ ξύλου καθελὼν * τὸ ἄχραν-
τόν σου Σῶμα, * σινδόνι καθαρῷ * εἰλήσας καὶ ἀρώμα-
σιν, * ἐν μνήματι καινῷ * κηδεύσας ἀπέθετο.

Εἶτα αἶρει τὰ καλύμματα ἀπὸ τοῦ ἁγίου δίσκου καὶ τοῦ ἁγίου ποτη-
ρίου καὶ ἀποθέτει αὐτὰ ἐν τῷ ἀριστερῷ ἄνω μέρει τῆς ἁγίας Τραπέ-
ζης· καὶ λαβὼν τὸν ἀέρα ἀπὸ τῶν ὤμων τοῦ διακόνου καὶ θυμιάσας
αὐτὸν καλύπτει δι' αὐτοῦ τὰ ἅγια.

Καὶ ὁ μὲν διάκονος λέγει· Ἀγάθυνον, δέσποτα.

Ὁ δὲ ἱερεὺς θυμῶν ἐκ γ' τὰ ἅγια λέγει·

**Ἀγάθυνον, Κύριε, ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου τὴν Σιών καὶ οἰκοδο-
μηθήτω τὰ τείχη Ἱερουσαλήμ.**

**Τότε εὐδοκήσεις θυσίαν δικαιοσύνης, ἀναφορὰν καὶ ὄλο-
καυτώματα.**

Τότε ἀνοίσουσιν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριόν σου μόσχους.

Ὁ εὐσχήμων Ἰωσήφ * ἀπὸ τοῦ ξύλου καθελῶν
 * τὸ ἄκραντόν σου Σῶμα, * σινδόνι καθαρᾷ
 * εἰλήσας καὶ ἀρώμασιν, * ἐν μνήματι καινῷ
 * κηδεύσας ἀπέθετο.

Εἶτα αἶρει τὰ καλύμματα ἀπὸ τοῦ ἁγίου δίσκου καὶ τοῦ ἁγίου ποτηρίου καὶ ἀποθέτει αὐτὰ ἐν τῷ ἀριστερῷ ἄνω μέρει τῆς ἁγίας Τραπέζης· καὶ λαβὼν τὸν ἀέρα ἀπὸ τῶν ὤμων τοῦ διακόνου καὶ θυμιάσας αὐτὸν καλύπτει δι' αὐτοῦ τὰ ἅγια.

Καὶ ὁ μὲν διάκονος λέγει· Ἀγάθυνον, δέσποτα.

Ὁ δὲ ἱερεὺς θυμῶν ἐκ γ' τὰ ἅγια λέγει·

Ἀγάθυνον, Κύριε, ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου τὴν Σιών καὶ οἰκοδομηθήτω τὰ τεῖχη Ἱερουσαλήμ.

Τότε εὐδοκήσεις θυσίαν δικαιοσύνης, ἀναφορὰν καὶ ὀλοκαυτώματα.

Τότε ἀνοίσουσιν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριόν σου μόσχους.

6. Ὁ λειτουργὸς ἀρχιερεὺς ἢ ἱερεὺς θυμῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Χερουβικοῦ ὕμνου λέγει καθ' ἑαυτὸν τὸν Ν' Ψαλμόν, διακόπτει δὲ αὐτὸν συνήθως μετὰ τὸν στίχον «Τότε εὐδοκήσεις θυσίαν δικαιοσύνης...» καὶ μετὰ τὴν εἴσοδον καὶ ἀπόθεσιν τῶν τιμῶν δώρων θυμῶν αὐτὰ λέγει ἐκ γ' τὸν τελευταῖον στίχον «Τότε ἀνοίσουσιν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριόν σου μόσχους». Οὕτως ὁρίζουν πάντα σχεδὸν τὰ Ἱερατικά. Ὁρθότερον ὁμῶς εἶναι νὰ διακόπτεται ὁ Ψαλμὸς εἰς τὸν στίχον «Θυσία τῷ Θεῷ...», μετὰ δὲ τὴν εἴσοδον νὰ λέγωνται ἅπαξ οἱ τελευταῖοι στίχοι αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ «Ἀγάθυνον, Κύριε...». Εἰς τοῦτο συμφωνεῖ καὶ ἡ προτασομένη παρακείμεσις τοῦ διακόνου πρὸς τὸν ἱερέα «Ἀγάθυνον, δέσποτα». Ἡ ὀρθὴ αὕτη πρᾶξις περιελήφθη ἤδη εἰς τὸ Ἱερατικὸν τῆς ἰ. μονῆς Σίμωνος Πέτρας (Α' 115, Β' 107) καὶ εἰς τὸ Ἀρχιερατικὸν (σ. 41), ταύτην δὲ ἠκολουθήσαμεν καὶ ἐν τῷ παρόντι (βλ. καὶ Π. Ν. Τρεμπέλα, Αἱ τρεῖς Λειτουργίαι, σελ. 83).

**Α'. Ὁ «Διάλογος» Ἱερέως καὶ Διακόνου
μετὰ τὴν Μεγάλην Εἴσοδον.**

**β. «Μνήσθητί μου, ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργέ»,
«Μνησθεὶὶ Κύριος ὁ Θεὸς
τῆς Ἱερωσύνης σου...»**

Αβ₁

Θ. ΠΕΠΟΝΡΡΙΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΗΣΟΣΤΟΜΟΥ

127 128

Καὶ μετὰ τοῦτο ὁ ἱερεὺς κλίνας τὴν κεφαλὴν λέγει πρὸς τὸν διάκονον·

Μνήσθητί μου, ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργέ.

Καὶ ὁ διάκονος πρὸς αὐτόν·

**Μνησθεὶὶ Κύριος ὁ Θεὸς τῆς ἱερωσύνης σου ἐν τῇ βασι-
λείᾳ αὐτοῦ πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
αἰῶνων. Ἄμην.**

Εὖξαι ὑπὲρ ἐμοῦ, δέσποτα ἅγιε.

● Καὶ ὁ ἱερεὺς· (ὀρθ. ὁ διάκονος)·

**Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σὲ καὶ δύναμις Ὑψίστου
ἐπισκιάσει σοί⁵⁵.**

● Ὁ διάκονος· (ὀρθ. ὁ ἱερεὺς)·

**Αὐτὸ τὸ Πνεῦμα συλλειτουργήσῃ ἡμῖν πάσας τὰς ἡμέρας
τῆς ζωῆς ἡμῶν.**

Καὶ κλίνας τὴν κεφαλὴν λέγει πρὸς τὸν ἱερέα·

Μνήσθητί μου, δέσποτα ἅγιε.

Καὶ ὁ ἱερεὺς πρὸς αὐτόν·

**Μνησθεὶὶ σου Κύριος ὁ Θεὸς ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ πάν-
τοτε, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων.**

Καὶ ὁ διάκονος εἰπὼν τὸ Ἄμην καὶ ἀσπασάμενος τὴν δεξιὰν τοῦ ἱε-
ρέως ἐξέρχεται εἰς τὸν συνήθη τόπον.

55. Καίτοι ἡ σειρά τοῦ διαλόγου τούτου δὲν εἶναι ὀρθή, ἀφήκαμεν αὐτὴν ὡς ἔχει, διότι αὐτὴ ἔχει ἐπικρατήσῃ καὶ οὕτως εἶναι εἰθισμένοι οἱ λειτουργοί. Περὶ τῆς ὀρθῆς τάξεως βλ. τὰς εἰδικὰς ἐν τέλει παρατηρήσεις, σελ. 344, § 7.

Καὶ μετὰ τοῦτο ὁ ἱερεὺς κλίνας τὴν κεφαλὴν λέγει πρὸς τὸν διάκονον·

Μνήσθητί μου, ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργέ.

Καὶ ὁ διάκονος πρὸς αὐτόν·

Μνησθεὶὶ Κύριος ὁ Θεὸς τῆς ἱερωσύνης σου ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Εὖξαι ὑπὲρ ἐμοῦ, δέσποτα ἅγιε.

• **Καὶ ὁ ἱερεὺς· (ὀρθ. ὁ διάκονος)·**

Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σὲ καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι.

• **Ὁ διάκονος· (ὀρθ. ὁ ἱερεὺς)·**

Αὐτὸ τὸ Πνεῦμα συλλειτουργήσῃ ἡμῖν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν.

Καὶ κλίνας τὴν κεφαλὴν λέγει πρὸς τὸν ἱερέα·

Μνήσθητί μου, δέσποτα ἅγιε.

Καὶ ὁ ἱερεὺς πρὸς αὐτόν·

Μνησθεὶὶ σου Κύριος ὁ Θεὸς ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

7. Εἰς τὸν μετὰ τὴν εἴσοδον τῶν τιμίων δώρων διάλογον μεταξύ τοῦ ἱερέως καὶ τοῦ διακόνου πάντα τὰ Ἱερατικά ὀρίζουν ὅτι ὁ ἱερεὺς λέγει πρὸς τὸν διάκονον «Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ...», καὶ ὁ διάκονος ἀποκρίνεται «Αὐτὸ τὸ Πνεῦμα συλλειτουργήσῃ ἡμῖν...». Τὰ χφφ. ὁμῶς ὀρίζουν τὸ ἀντίθετον: Ὁ διάκονος λέγει πρὸς τὸν ἱερέα «Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται...» καὶ ὁ ἱερεὺς ἀποκρίνεται «Αὐτὸ τὸ Πνεῦμα συλλειτουργήσῃ...» (Π. Ν. Τρεμπέλα, Αἱ τρεῖς Λειτουργίαι, σελ. 84-85). Τὴν τάξιν ταύτην ἀκολουθεῖ τὸ Ἱερατικὸν τῆς Ρώμης (σελ. 126-127), εἶναι δὲ ἀναμφιβόλως ὀρθότερα· διότι εἶναι λογικὸν νὰ εὐχεται ὁ διάκονος πρὸς τὸν ἱερέα, ὅπως περιβάλλῃ αὐτὸν ἢ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύ-

ματος δια τὴν τέλει τοῦ μυστηρίου. Ἄλλωστε καὶ εἰς τὴν Λειτουργίαν τοῦ Ἰακώβου οἱ συλλειτουργοῦντες κληρικοὶ (ἢ ὁ λαὸς) ἀπευθύνουν πρὸς τὸν προεξάρχοντα ἱερέα (ἢ καὶ ἀρχιερέα) τὸ «Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ...». Ἡ μεταβολὴ καὶ ἡ ἐπικράτησις τῆς σήμερον ἰσχυροῦσης πράξεως ἐγένετο κατὰ τὸν Π. Τρεμπέλαν πιθανώτατα κατὰ τὸν ιη' αἰ. «ἐκ κακῶς ἐννοουμένης ἐξυψώσεως τοῦ ἱερέως ἔναντι τοῦ διακόνου, πρὸ τοῦ ὁποίου φαίνεται πως μειούμενος ὁ ἱερεὺς, ὅταν αἰτῆται εὐχὰς αὐτοῦ. Τὸ παλαιότερον ὁμως πνεῦμα, ἀναβιβάζον τὸν διάκονον εἰς τὴν θέσιν τοῦ συλλειτουργοῦ, δὲν εὑρισκεν ἀνάρμοστον, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς Διατάξεως τοῦ Φιλοθέου (Π. Ν. Τρεμπέλα, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 10), ἵνα ὁ ἱερεὺς ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει ἐπικαλῆται τὰς εὐχὰς τοῦ διακόνου προσφωνῶν αὐτὸν καὶ διὰ τοῦ δέσποτα» (Αὐτ. σ. 85). Λογικὸν δὲ καὶ σύμφωνον πρὸς τὴν Λειτουργίαν τοῦ Ἰακώβου εἶναι νὰ γίνεται ὁ διάλογος οὗτος καὶ κατὰ τὴν τέλει συλλειτουργοῦ μεταξὺ τοῦ προεξάρχοντος καὶ τῶν συλλειτουργῶν καὶ μὴ ὑπάρχοντος διακόνου. Ἐν τῇ περιπτώσει ὁμως ταύτῃ παρέλκει τὸ α' μέρος τοῦ διαλόγου («Μνήσθητέ μου, ἀδελφοί... Τῆς ἱερωσύνης σου μνησθεῖ...»), δεδομένου ὅτι πρὸ ὀλίγου οἱ συλλειτουργοὶ εἰσερχόμενοι εἰς τὸ Ἱερὸν ἠνχῆθησαν πρὸς ἀλλήλους «Τῆς ἱερωσύνης ἡμῶν μνησθεῖ Κύριος...». **Παρά ταῦτα, πρὸς ἀποφυγὴν συγχύσεως, ἀφήσαμεν τὸν διάλογον εἰς τὴν σημερινὴν μορφήν αὐτοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι εἰθισμένοι οἱ λειτουργοί. Εὐκταίαν ὁμως θεωροῦμεν τὴν ἀποκατάστασιν αὐτοῦ εἰς τὴν ὀρθὴν μορφήν, ἀφοῦ προηγηθῇ κατάλληλος ἐνημέρωσις τῶν λειτουργῶν.**

ΙΕΡΑΤΙΚΟΝ Α'

Αβ₃

ΠΕΡΙΕΧΟΝ ΑΠΑΣΑΝ
ΤΗΝ
ΤΟΥ ΙΕΡΕΩΣ ΔΙΑΤΑΞΙΝ

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΣΤΟΜΟΥ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΠΙΦΑΝΙΟΝ
ΤΟΝ ΟΡΦΟΝ
ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ Θ. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ
ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΣΙΜΩΝΟΣ ΠΕΤΡΑΣ
ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ 1992

— Ἡ Θεία Λειτουργία —

Καί, ἀποδοῦς τὸν θυμιατὸν καὶ χαλάσας τὸ φελώνιον, ὑποκλίνας τε μικρὸν τὴν κεφαλὴν, λέγει πρὸς τὸν Διάκονον·

Μνήσθητί μου, ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργέ.

Καὶ ὁ Διάκονος·

Μνησθεὶ Κύριος ὁ Θεὸς τῆς Ἱερωσύνης σου ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ, πάντοτε, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Εἶτα ὁ Διάκονος ὑποκλίνας τὴν κεφαλὴν λέγει πρὸς τὸν Ἱερέα·

Εὗξαι ὑπὲρ ἐμοῦ, δέσποτα ἅγιε.

● Ὁ Ἱερεὺς εὐλογῶν τὸν Διάκονον·

Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι.

● Ὁ Διάκονος·

Αὐτὸ τὸ Πνεῦμα συλλειτουργήσει ἡμῖν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν.

Μνήσθητί μου, δέσποτα ἅγιε.

Ὁ Ἱερεὺς·

Μνησθεὶ σου Κύριος ὁ Θεὸς ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ, πάντοτε, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Καί, ἐπειπὼν τὸ Ἄμην ὁ Διάκονος καὶ ἀσπασάμενος τὴν τοῦ Ἱερέως δεξιάν, λέγει τὰ πληρωτικά·

ΑΙ ΤΡΕΙΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΙ

ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΚΩΔΙΚΑΣ

Υ Π Ο

ΠΑΝ. Ν. ΤΡΕΜΠΕΛΑ

Α Θ Η Ν Α Ι

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΥΠΟ ΤΗΣ Μ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΠΡΟΣ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΙΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΙΝ ΤΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

1935

Αβ₄

84

ν—w Καὶ ὁ μὲν ἱερεὺς χαλάσας τὸν φελώνην καὶ τὰς ἑαυτοῦ χεῖρας δεσμήσας ἀλλήλαις, τὴν τε κεφαλὴν ὑποκλίνας ἔμπροσθεν τῆς ἀγίας τραπέζης καὶ κατὰ ἀνατολὰς βλέπων λέγει πρὸς τὸν διάκονον· Ἄδελφέ καὶ συλλειτουργέ, ἱεροδιάκον, εὖξαι ὑπὲρ ἐμοῦ.

85

Ὁ δὲ διάκονος πρὸς αὐτὸν κρατῶν καὶ τὸ ὠράριον αὐτοῦ, ὡς ἔθος, καὶ κλίνας τὸν ἑαυτοῦ αὐχένα καὶ πρὸς τὸν ἱερέα βλέπων λέγει·

Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι.

Πάλιν λέγει ὁ διάκονος πρὸς τὸν ἱερέα: Εὖξαι ὑπὲρ ἐμοῦ, δέσποτα ἅγιε.

Καὶ ὁ ἱερεὺς πρὸς αὐτόν· Αὐτὸ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον συλλειτουργήσει ἡμῖν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν καὶ φωτίσει τὴν σὴν ὀσιότητα.

Καὶ ὁ διάκονος εἰπὼν τὸ Ἄμην· Γένοιτο, δέσποτα. Καὶ πάλιν· Μνησθητί μου, δέσποτα ἅγιε. Καὶ ὁ ἱερεὺς αὐθις: Μνησθηίη σου Κύριος ὁ Θεὸς ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων.

w Εἰ δὲ λειτουργοῦσι πολλοὶ ἱερεῖς καὶ διάκονοι, ὁ πρῶτος τῶν ἱερέων λέγει πρὸς αὐτούς: Ἄδελφοὶ καὶ συλλειτουργοί, εὖξασθε ὑπὲρ ἐμοῦ. Ἐκεῖνοι λέγουσι πρὸς αὐτὸν κλινόμενοι τὰς κεφαλὰς: Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι. Καὶ πάλιν αὐτοὶ πρὸς αὐτὸν λέγουσιν: Εὖξαι ὑπὲρ ἡμῶν, δέσποτα ἅγιε. Καὶ ὁ ἱερεὺς ὁ πρῶτος πρὸς αὐτούς λέγει: Αὐτὸ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον συλλειτουργήσει ἡμῖν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν καὶ φωτίσει τὴν ὑμῶν ὀσιότητα. Καὶ αὐτοὶ εἰπόντες· Ἄμην. Γένοιτο, δέσποτα. Καὶ

86

1 πάλιν αὐτοὶ: Μνησθητι ἡμῶν, δέσποτα ἅγιε. Καὶ ὁ ἱερεὺς πρὸς αὐτούς: Μνησθηίη ὑμῶν Κύριος ὁ Θεὸς ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων.

ν—w Καὶ ὁ διάκονος εἰπὼν τὸ Ἄμην προσκυνήσας καὶ καιρὸν λαβὼν ἕξεισι καὶ στάς ἐν τῷ συνήθει τόπῳ ἔμπροσθεν τῶν ἁγίων θυρῶν ἄρχεται καὶ λέγει:

Πληρώσωμεν τὴν δέησιν ἡμῶν τῷ Κυρίῳ⁽²¹⁾.

10 Ὑπὲρ τῶν προτεθέντων τιμίων δώρων, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Διὰ τὸν μεταξύ ἱερέως καὶ διακόνου διάλογον πρβλ. καὶ λ ρ c f g h i. Καὶ κατὰ τὸν υ, ὅπως καὶ κατὰ τὴν Διάταξιν ὁ ἀρχιερεὺς ἢ ὁ πατρι-
άρχης λειτουργῶν «ὑποκλίνας μικρὸν τὴν κεφαλὴν..... λέγει· **Εὐλογεῖτε ἅγιον·**
Καὶ πάντες προσκυνήσαντες αὐτὸν λέγουσι· Πνεῦμα ἅγιον..... ἐπισκιάσει σοι.
Καὶ εὐθὺς λέγουσι· Μνήσθητι ἡμῶν, δέσποτα. Καὶ ὁ ἀρχιερεὺς λέγει· Αὐτὸ τὸ
Πνεῦμα τὸ ἅγιον μνησθεῖ ἡμῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ πάντοτε....».

**‘Ο 4 σημειοὶ· «ὁ ἀρχιερεὺς λέγει· ἀδελφοὶ ἱερεῖς σὺν τῷ ἱεροδιακόνῳ εὐ-
ξασθε ὑπὲρ ἐμοῦ. Καὶ κλίνας τὴν κεφαλὴν [πιθανώτατα ὁ διάκονος, ὡς ἐμφαί-
νεται ἐκ τοῦ ἐπακολουθοῦντος «πάλιν»] λέγων· Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσ.... Καὶ**
πάλιν ὁ διάκονος· Εὖξαι ὑπὲρ ἐμοῦ, δέσποτα ἅγιε. ‘Ο ἀρχιερεὺς· Αὐτὸ τὸ
Πνεῦμα τὸ ἅγιον συλλειτουργήσῃ ὑμῖν καὶ ἡμῖν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς
ἡμῶν. ‘Ο διάκονος· Μνήσθητί μου, δέσποτα ἅγιε. Μνησθεῖ Κύριος ὁ Θεὸς τῆς
ἱερωσύνης σου, τῆς ἱεροδιακονίας σου ἐν τῇ βασ.....».

Διάφοροι γραφαί· **‘Ο i** Εὖξαι ὑπὲρ ἐμοῦ, ἱεροδιάκονε· ὁ λ εὖξαι ὑπὲρ
ἐμοῦ, ἵνα ἔλθῃ ἐπ’ ἐμὲ ἡ χάρις τοῦ Παναγίου Πνεύματος. **‘Ο μ** Αὐτὸ τὸ
Πνεῦμα τὸ ἅγιον συγκατέβη καὶ συλλειτουργήσῃ..... **Οἱ μ ο h d h** συλλει-
τουργήσῃ ἡμῖν καὶ ὑμῖν. **‘Ο i** εὐθὺς μετὰ τὸ ὑπὸ τοῦ διακόνου λεχθὲν Πνεῦ-
μα ἅγιον ἐπελεύσεται, ὁ ἱερεὺς ἄνευ παρακελεύσεώς τινος τοῦ διακόνου ἐπι-
συνάπτει· **Αὐτὸ τὸ Πνεῦμα..... Μεθ’** ὁ ὁ διάκονος ἐπάγει ἐν συνεχείᾳ· **Εὖξαι**
ὑπὲρ ἐμοῦ, δέσποτα ἅγιε· μνήσθητί μου..... ‘Ο g Μνήσθητι καὶ ἐμοῦ, τίμιε καὶ
ἅγιε δέσποτα. **‘Ο σήμερον** κρατῶν τύπος μόνον ἐν τῷ z ἀπαντάται. **Κατὰ τὸν**
κώδικα τοῦτον· ‘Ο ἱερεὺς «Μνήσθητί μου, ἀδελφε καὶ συλλειτουργέ. **‘Ο** διά-
κονος· **Μνησθεῖ** Κύριος ὁ Θεὸς τῆς ἱερωσύνης σου ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ. **Εἴ-**
τα ὁ διάκονος κλίνας καὶ αὐθις τὴν κεφαλὴν· Εὖξαι ὑπὲρ ἐμοῦ, δέσποτα ἅγιε.
Καὶ ὁ ἱερεὺς· Πνεῦμα ἅγιον..... ‘Ο διάκονος· Αὐτὸ τὸ Πνεῦμα.... ‘Ο διάκο-
νος· **Μνήσθητί μου, δέσποτα ἅγιε· Καὶ ὁ ἱερεὺς· Μνησθεῖ σου.....»—‘Ο** αὐτὸς
τύπος καὶ παρὰ τοῖς C S. **‘Ο** τύπος οὗτος ἀναμφιβόλως μεταγενέστερος, πιθα-
νώτατα τοῦ IH’ αἰῶνος, προελθὼν ἴσως ἐκ κακῶς ἐννοουμένης ἐξυψώσεως τοῦ
ἱερέως ἔναντι τοῦ διακόνου, πρὸ τοῦ ὁποίου φαίνεται πως μειούμενος ὁ ἱερεὺς,
ὅταν αἰτῆται τὰς εὐχὰς αὐτοῦ. **Τὸ** παλαιότερον ὅμως πνεῦμα, ἀναβιβάζον τὸν
διάκονον εἰς τὴν θέσιν τοῦ συλλειτουργοῦ τοῦ πρεσβυτέρου, δὲν εὗρισκεν ἀνάρ-
μοστον, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς Διατάξεως τοῦ Φιλοθέου, ἵνα ὁ ἱερεὺς ἐν τῇ
προκειμένῃ περιπτώσει ἐπικαλῆται τὰς εὐχὰς τοῦ διακόνου προσφωνῶν αὐτὸν
καὶ διὰ τοῦ δέσποτα.

‘Ο ξ «**Εἴτα** λέγει πρὸς τὸν διάκονον ὁ ἱερεὺς καὶ εἰς τοὺς ἐτέρους ἱερεῖς·
Εὖξασθε, ἀδελφοὶ καὶ συλλειτουργοί, ἵνα ἔλθῃ ἐπ’ ἐμὲ ἡ χάρις τοῦ παναγίου
Πνεύματος. Καὶ ὁ ἀποκρινόμενος διάκονος· Πνεῦμα ἅγιον..... Οἱ συλλειτουρ-
γοῦντες πρὸς τὸν διάκονον· **Αὐτὸ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον κατελθὼν ἐπισκιάσει φω-**
τίζον καὶ ἀγιάζον ἡμᾶς τῇ αὐτοῦ χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ πάντοτε.»

*4 Οἱ C S ἀσπάζεται τὴν χεῖρα τοῦ ἱερέως, ἐξέροχεται διὰ τῆς βοοείας πύλης....
10 E I Ὑπερ τῶν προτεθέντων καὶ ἀγιαζομένων τιμῶν δώρων.*

* * *

Β'. Προσθήκη οίνου στο Ἅγιο Ποτήριο, ὄταν τελειώση τὸ Ἅγιον Αἶμα.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Δ. ΚΑΤΖΙΓΚΑ
ΠΡΩΤΟΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ

ΕΚΔΟΣΗ
ΠΡΟΣΚΥΗΝΜΑΤΙΚΟΥ ΙΕΡΟΥ ΠΑΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΡΓΥΡΙΟΥ
ΕΠΑΝΟΜΗ 2009

Α' ΕΚΔΟΣΗ 2009

Β1

© Κατ'εγκρίξει Ἀθανάσιος Πρωτοπρεσβύτερος
Τηλ. 23920 44 933
Κεντρικὴ διάθεση
Ἱερός Προσκυνηματικὸς Ναός
Ἁγίου Ἀργυρίου - Ἐπανομή 575 00
Τηλ. 23920 45 026

ΤΕΛΕΤΟΥΡΓΙΚΟ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗΣ ΕΥΤΑΖΙΑΣ

ΤΕΛΕΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ

156 157 158

77. Στίς μεγάλες γιορτές κατά τίς ὁποῖες ὑπάρχει μεγάλη προσέλευση πιστῶν στή θεία Κοινωνία, ὁ Ἱερέας ἔχει τὸ δικαίωμα κατά τή διάρκεια τῆς θείας Κοινωνίας νά προσθέσει στό ἅγιο Ποτήριο οἶνον;

Αρχικά θά πρέπει νά τονίσουμε πώς ἡ περίπτωση αὐτή ἔχει σχέση μέ τήν ἀγωνία, τήν εὐλάβεια καί τήν προνοητικότητα τοῦ Ἱερέα. Αὐτό σημαίνει ὅτι δέν τό ἐπιτρέπει ποτέ ὁ ἴδιος νά συμβεῖ. Ἀλλά πρέπει νά θυμηθοῦμε καί τά ὅσα ἀναφέρονται στή θεία Λειτουργία, ὄταν ὁ Ἱερέας μελίζει τόν ἅγιο Ἄρτο: **«Μελίζεται καί διαμερίζεται ὁ Ἄμνός τοῦ Θεοῦ, ὁ μελιζόμενος καί μή διαιρούμενος· ὁ πάντοτε ἐσθιόμενος, καί μηδέποτε δαπανώμενος...».**

Ἐστω ὅμως ὅτι συμβαίνει, τότε τί θά πράξει ὁ Ἱερέας;

Στά **«Ἄπαντα Συμεών Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης»**, ἔκδ. Βασ. Ρηγοπούλου, παράρτη-

μα, μέρος δεύτερο, έχει ένταχθει ένα κείμενο του Πατριάρχου Καλλινίκου του Γ' με τίτλο: «**Ερμηνεία** πρὸς τοὺς Ἱερεῖς καὶ τοὺς Διακόνους». Στο κεφάλαιο ιβ', γιὰ τὴν παραπάνω περίπτωση, ἀναφέρει τὰ ἑξῆς: «Γνώριζε καὶ τοῦτο, ὦ ἱερεῦ, ὅτι ἐάν εἶναι οἱ μεταλαμβάνοντες πολλοὶ καὶ τελειώσωσι τὰ μυστήρια, νὰ μὴν τολμήσης νὰ βάλῃς ἄλλον οἶνον ἢ ἄλλο ἀπὸ τὴν προσφορὰν στό ἅγιον Ποτήριον, ὅτι βαρέως ἀμαρτάνεις καὶ θανασίμωσ».

Γιὰ τὴν περίπτωση τοῦ ἁγίου Ἄρτου δὲν τό συζητᾶμε, ἀλλὰ σχετικά με τὴν προσθήκη τοῦ οἴνου δὲν πρέπει νὰ κριθεῖ τόσο αὐστηρά καὶ νὰ θεωρηθεῖ ὡς βαρὺ καὶ θανάσιμο ἀμάρτημα.

- **Α**ναφέρουμε καὶ τίς ἑξῆς περιπτώσεις, ὅπου ἀκριβῶς συμβαίνει κάτι παρόμοιο:

α) **Μ**ήπως στό τίμιο Αἶμα δὲν προστίθεται τό ζέον;

β) **Ό**ταν μεταδίδουμε ἀπὸ τό ἅγιο Ἄρτοφόριο τὴ θεία Κοινωνία στοὺς ἀσθενεῖς, δὲν βρέχεται ὁ ἅγιος Ἄρτος με κοινὸ οἶνο;

γ) **Σ**τὴν Προηγιασμένη. Τό τίμιο Αἶμα δὲν ἐνώνεται πρὸ τῆς θείας Κοινωνίας με τὸν κοινὸ οἶνο καὶ τό νερό;

Τό ἴδιο μπορεῖ νὰ κάμει καὶ ὁ Ἱερέας, ὅταν πλησιάζει νὰ ἐξαντληθεῖ τό τίμιο Αἶμα ἀπὸ τό ἅγιο Ποτήριο, στὴν περίπτωση πού ἔχει νὰ κοινωνήσει πολλοὺς χριστιανούς. Νὰ προσθέσει, δηλαδή, οἶνο χωρὶς τό φόβο ἀμαρτήματος (Ι. Φουντούλη, Ἀπαντήσεις εἰς Λειτουργικὰς Ἀπορίας, ἐρώτ. 39).

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΙΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑΣ ΑΠΟΡΙΑΣ

76 77 78

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΑΘΗΝΑΙ 1967

39

Κατὰ τὰς μεγάλας ἑορτάς ὅταν οἱ χριστιανοὶ προσέρχωνται πολλοὶ εἰς τὴν θεῖαν κοινωνίαν καὶ ὁ ἱερεὺς βλέπει ὅτι ὁ ἐντὸς τοῦ ἁγίου ποτηρίου οἶνος πρόκειται νὰ μὴ ἐπαρκέσῃ τί πρέπει νὰ πράξῃ; Δύναται νὰ προσθέσῃ ἕτερον οἶνον προτοῦ τελειώσῃ ἢ ὄχι;

Στὸ Β' παράρτημα τῆς Α' ἐκδόσεως σὲ νεοελληνικὴ μετάφρασι τῶν ἔργων τοῦ ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης Συμεών, πού ἔγινε τὸ 1791 στὴ Λειψία, περιέχονται χρησιμώτατες ὁδηγίες γιὰ τὴν τέλεσι τῆς θείας λειτουργίας, μὲ τὸν τίτλο «Διδασκαλία πρὸς τοὺς ἱερεῖς καὶ διακόνους». Ἡ «Διδασκαλία» αὕτη δὲν εἶναι ἔργο τοῦ Συμεών, ἀλλὰ ἴσως τοῦ ἰδίου τοῦ μεταφραστοῦ, τοῦ ἱερέως Πολυζῶη Λαμπανιτζιώτη τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων, ἔχει ὅμως θεωρηθῆ «μετ' ἀκριβείας» ἀπὸ τὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Καλλίνικο, ἴσως τὸν Γ' (1757), καὶ τὴν Σύνοδό του. Τὸ παράρτημα αὐτὸ περιλαμβάνεται διωρθωμένον κάπως καὶ στὴν τελευταία ἀνατύπωσι τῆς ἐκδόσεως αὐτῆς, πού ἔγινε τὰ τελευταῖα χρόνια ἀπὸ τὸν ἐκδοτικὸ οἶκο Β. Ρηγοπούλου στὴν Θεσσαλονίκη. Οἱ ἴδιες ὁδηγίες ἐλαφρὰ τροποποιημέναι περιέχονται στὸ Γ' κεφάλαιο, καὶ ἐνὸς ἄλλου παλαιοῦ καὶ χρησίμου βιβλίου, πού ἔγραψε ὁ ἱεροδιδάσκαλος Δανιὴλ Γεωργόπουλος καὶ ἐξεδόθη στὴν Βενετία τὸ 1833 μὲ τὸν τίτλο «Ἱερά Ἀνθολογία». Ἡ πέμπτη ἐκδοσίς του ἔγινε στὴν Ἀθήνα τὸ 1898 ἀπὸ τὸν Ν. Μιχαλόπουλο. Ἡ «Διδασκαλία» γράφει ἐπὶ λέξει γιὰ τὸ θέμα πού μᾶς ἐνδιαφέρει τὰ ἐξῆς : «Ἰξευρε καὶ τοῦτο, ὃ ἱερεῦ, ὅτι ἐὰν εἶναι οἱ μεταλαμβάνοντες πολλοὶ καὶ τελειώσωσι τὰ μυστήρια νὰ μὴν τολμήσῃς νὰ βάλῃς

ἄλλον οἶνον ἢ ἄλλο ἀπὸ τὴν προσφορὰν εἰς τὸ ἅγιον ποτήριον, ὅτι βαρέως ἀμαρτάνεις καὶ θανασίμωσ. **Ὅταν** οὖν τύχη τοιοῦτον, διώρισε οἱ λοιποὶ νὰ μείνωσι διὰ τὴν αὔριον, εἰς τὴν ὁποίαν λειτουργήσας κοινώνησέ τους ἢ ἀπὸ τὸ ἀρτοφόριον τὸν πεφυλαγμένον ἅγιον ἄρτον διὰ τοὺς ἀσθενεῖς λαβὼν βάλει τον εἰς τὸ ἅγιον ποτήριον καὶ κοινώνησον τὸν λαὸν ὅλον, ὡς ἔθος» (Κεφ. 12). **Ἡ** α' Ἀνθολογία» πάλι ἐπαναλαμβάνει σχεδὸν τὰ ἴδια : «ὅταν εἶναι πολλοὶ οἱ μεταλαμβάνοντες καὶ τελειώσωσι τὰ μυστήρια νὰ μὴ τολμήσῃ ὁ ἱερεὺς καὶ βάλῃ εἰς τὸ ποτήριον ἄλλον οἶνον ἢ ἄλλο ἀπὸ τὴν προσφορὰν οὔτε ἀπὸ τὰς μερίδας νὰ τοὺς μεταλάβῃ ὅτι βαρέως καὶ θανασίμως ἀμαρτάνει, ἀλλ' ἢ ἀπὸ τὸ ἅγιον ἀρτοφόριον νὰ βάλῃ ἅγιον ἄρτον, ἢ νὰ τοὺς ἀφήσῃ διὰ τὴν αὔριον» (Κεφ. Γ', § 22).

Νομίζω ὅτι ἔχει δίκαιο ὁ εὐλαβὴς συγγραφεὺς μόνο σ' ἐκεῖνο πού λέγει ἀναφορικὰ μὲ τὴν προσθήκη τῶν μερίδων ἢ ἄλλου ἄρτου ἀπὸ τὸ πρόσφορο. **Κατ'** ἀρχὴν δὲν εἶναι ἐπιτρεπτό νὰ ἀφήσῃ διὰ τὴν αὔριον» ἐκείνους πού προσέρχονται στὴν θεία κοινωνία. **Ὁ** ἱερεὺς πρέπει νὰ βρῇ τρόπο νὰ τοὺς κοινώνησῃ, ἀφοῦ αὐτοὶ θὰ ἔχουν ἐτοιμασθῆ καὶ δὲν εἶναι φρόνιμο νὰ ἔχωμε τὴν ἀξίωσι νὰ παρατείνου τὴν προετοιμασία των περισσότερο ἢ νὰ τοὺς ἀναγκάσωμε νὰ ἐκκλησιασθοῦν καὶ πάλι τὴν ἐπομένην, πρᾶγμα πού δὲν θὰ εἶναι ἴσως γιὰ τοὺς περισσοτέρους δυνατό. **Ὅσο** γιὰ τὸν ἅγιο ἄρτο μπορεῖ ὁ ἱερεὺς νὰ τὸν προσφέρῃ μὲ φειδῶ, ἀνάλογα μὲ τὸ πλῆθος τῶν προσερχομένων ἢ νὰ προσθέσῃ ἄλλον ἀπὸ τὸ ἅγιο ἀρτοφόριο. **Ἡ** προσθήκη ὁμοῦ οἴνου δὲν βλέπω τὸν λόγο γιὰ τὸν ὁποῖο πρέπει νὰ κριθῆ τόσο αὐστηρὰ καὶ νὰ θεωρηθῆ ὡς ὡς βαρὺ καὶ θανάσιμο ἀμάρτημα. **Μήπως** στὸ τίμιον Αἶμα δὲν προστίθεται καὶ τὸ ζέον ; **Καὶ** πάλι κατὰ τὴν μετάδοσι τῆς θείας κοινωνίας στοὺς ἀσθενεῖς ἀπὸ τὸ ἅγιο ἀρτοφόριο δὲν βρέχεται ὁ ἅγιος ἄρτος μὲ οἶνο ἢ νερό ; **Πιὸ** χαρακτηριστικὸ ὁμοῦ εἶναι τὸ παράδειγμα τῆς λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων. **Τὸ** τίμιον Σῶμα δὲν ἐνώνεται πρὸ τῆς θείας κοινωνίας μὲ τὸν κοινὸ οἶνο καὶ τὸ νερό, πού κατὰ τὴν ἀκολουθία τῆς προθέσεως ρίπτεται στὸ ποτήριον, χωρὶς νὰ εἶναι τὰ εἶδη αὐτὰ καθαγιασμένα, καὶ σὲ λίγο πάλι δὲν προστίθεται καὶ τὸ ζέον ; **Ἀπὸ** τὸ ποτήριον αὐτὸ δὲν κοινωνοῦν τὸ τίμιον Σῶμα καὶ τὸ Αἶμα ὁ ἱερεὺς καὶ οἱ πιστοί ; **Μπορεῖ** λοιπὸν κατ' ἀναλογίαν νὰ κάμῃ τὸ ἴδιο ὁ ἱερεὺς ὅταν πλησιάζῃ νὰ ἐξαντληθῆ τὸ τίμιον Αἶμα, προσθέτοντας ἐγκαίρως οἶνο χω-

ρίς τὸ φόβο ἀμαρτήματος. **Αὐτὸ** ἐξ ἄλλου γίνεται πάντοτε σὲ παρόμοιες περιστάσεις ἀπὸ πολλοὺς εὐλαβεστάτους ἱερεῖς.

Ἡ «Ἑρμηνεία» φαίνεται ὅμως πὼς ἐννοεῖ ἄλλο πράγμα. **Ἔχει** ὑπ' ὄψιν τοῦ ὁ συγγραφεὺς τῆς τὸ ἐνδεχόμενον τῆς ὀλοτελοῦς ἐξαντλήσεως τοῦ τιμίου Σώματος καὶ τοῦ Αἵματος, ποὺ βρίσκονται μέσα στὸ ἅγιο ποτήριο. **Ἄν** συμβῆ αὐτὸ ἀπὸ ἔλλειψι προνοητικότητος τοῦ ἱερέως καὶ κακῆ οἰκονομίας τῶν εἰδῶν τῆς θείας εὐχαριστίας, τότε βέβαια ἄλλη λύσι δὲν μένει ἀπὸ τὴν χρησιμοποίησι τοῦ ἁγίου ἄρτου τοῦ ἄρτοφορίου, μὲ τὴν προσθήκη ὅμως πάλι μὴ καθαγιασμένου οἴνου.

* * *

